

QABASAT (A Quarterly Journal on Philosophy of Religion)
Vol.31 / No.119 / Spring 2026
ISSN: 1028-4538
Type of Article: Reserch Article
<https://qabasat.iict.ac.ir>

The Psychophysical Harmony Argument: A Critical Reconstruction and Epistemological Upgrade from Probability to Certainty

Mohammad Hossein Safizadeh 0009-0002-0987-5850
PhD Candidate in Philosophy of Religion, Farabi Campus, University of Tehran, Tehran. Iran.
Email: mh.safizadeh@ut.ac.ir

Mohammad Mohammadi-Rezaei 0009-0005-0887-1104
Professor, Department of Philosophy of Religion, Farabi College, University of Tehran, Qom, Iran.
(Corresponding Author)
Email: mmrezai@ut.ac.ir

Citation

Safizadeh, M.H & Mohammadi-Rezaei, M (2025). The Psychophysical Harmony Argument: A Critical Reconstruction and Epistemological Upgrade from Probability to Certainty. *Qabasat*, 31 (1) (119), 5-36.

 [10.22034/qabasat.2026.2080841.2481](https://doi.org/10.22034/qabasat.2026.2080841.2481)

Received: 17 December 2025

Accepted: 6 January 2026

Abstract

This research analyzes Cutter and Crummett's psychophysical harmony argument as a novel formulation of the argument from design, and explains how it elevates from mere probability to logical certainty. The argument focuses on the systematic harmony between conscious states, physical processes, and behaviors; instances include the co-occurrence of pain with avoidance behavior or the alignment of sensory perception with true belief. This argument possesses three key advantages: independence from the a priori refutation of physicalism; immunity to the multiverse hypothesis; and compatibility with various metaphysical positions. An analysis of the four levels of harmony (hedonic, epistemic, cognitive, and semantic) reveals that the probability of such a multilayered order forming by chance is practically zero, whereas it is expected within a theistic framework. After addressing two challenges (the logical circle in defining the value-laden nature of harmony and the problem of evil), the study demonstrates that the transition from conjecture to certainty occurs through a two-step process: first, the accumulation of clues (the accumulation of evidence), which, akin to mutawatir (successive) reports, reduces the probability of the contrary to an experiential impossibility and invalidates rival explanations; second, the principle of causal conformity (the principle of homogeneity between cause and effect), by proving the necessity of proportionality between cause and effect, elevates the nature of the relationship from a statistical correlation to an ontological necessity, wherein the assumption of an unconscious cause becomes intrinsically impossible. Consequently, the harmony argument, moving beyond a probabilistic indicator, provides a certain and infallible proof for the existence of a wise designer.

Keywords

Psychophysical Harmony Argument, Theism, Argument from Design, Principle of Causal Conformity (Homogeneity), Accumulation of Evidence.

QABASAT

A Quarterly Journal on Philosophy of Religion
Vol.31 / No.119 / Spring 2026

Copyright © 2024 The Author(s);

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-By-NC: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en>), which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

Extended Abstract

1) Introduction

The teleological argument is one of the oldest philosophical frameworks for proving the existence of a wise designer. Throughout history, it has been continuously reconstructed to address developments in empirical sciences and philosophy. A prominent recent formulation is the “Psychophysical Harmony Argument,” introduced by Brian Cutter and Dustin Crummett in 2023. Instead of focusing on the cosmic fine-tuning of the universe, this argument highlights the astonishing harmony between conscious phenomenal states, physical brain processes, and the behavioral tendencies of organisms. In this harmony, phenomenal states are perfectly paired with the physical states they seem inherently suited for. For example, the sensation of pain is not only subjectively unpleasant but corresponds precisely with the physical behavior of avoidance. This argument possesses three key advantages over traditional arguments from consciousness: first, it does not require an a priori refutation of physicalism—even if physicalism were true, the harmony requires explanation; second, it is immune to the multiverse hypothesis; and third, it relies on the qualitative value of the outcomes rather than mere complexity. However, Cutter and Crummett formulated this argument as an “inference to the best explanation” within a Bayesian probabilistic framework, yielding a strong probability but not certainty. The primary objective of the present study is to demonstrate how this argument can be epistemologically and ontologically elevated from mere probability to logical certainty.

2) Methodology

This study employs an analytical-critical methodology. Initially, it conceptually delineates four main levels of psychophysical harmony (hedonic, epistemic, cognitive, and semantic) based on contemporary philosophy of mind. Following this, the paper evaluates the Bayesian formulation of the argument and its explanatory power against naturalistic and reductionist alternatives. To robustly defend the argument, the study addresses two fundamental challenges: the alleged logical circularity in defining harmony in value-laden terms, and the problem of evil. Finally, by incorporating two foundational principles from Islamic philosophy—the epistemological theory of “Cumulative Evidence” (analogous to the logic of *Mutawatir*) and the ontological “Principle of Congruity” (*Asl al-Sinkhiyyah*)—the research models and proves the epistemological transition of the argument from statistical probability to causal necessity and logical certainty.

3) Discussion & Results

The analysis reveals that psychophysical harmony exists across four distinct domains: 1) Hedonic harmony (the correlation of pleasure/pain with survival-appropriate behaviors); 2) Epistemic harmony (the alignment of sensory perception with the justification of true beliefs); 3) Cognitive harmony (the compatibility of phenomenal thoughts and desires with rational actions); and 4) Semantic harmony (the systematic connection between judgments and phenomenal states). According to the Bayesian framework, since the vast majority of logically possible psychophysical laws would result in chaos or mismatch, the probability of this harmony arising under aimless naturalism is virtually zero. Conversely, under theism, which values meaningful agency and rationality, such harmony is highly expected ($P(\text{Harmony} \mid \text{Theism}) \gg P(\text{Harmony} \mid \text{Atheism})$).

To achieve logical certainty, two objections must be resolved. The first is “logical circularity,” which claims that defining harmony through “good” or “bad” outcomes presupposes God’s values. The findings show this stems from conflating description with

The Psychophysical Harmony Argument: A Critical Reconstruction and Epistemological Upgrade from Probability to Certainty

explanation. By applying the Principle of Congruity, the argument relies strictly on the objective scientific and teleological structure of the phenomenon, not subjective evaluations. The second objection is the “problem of evil” and seemingly gratuitous pain. The study responds by distinguishing between “structural wisdom” (which harmony proves) and “absolute benevolence.” Predictable natural laws, even with inevitable painful byproducts, are necessary for a comprehensible world and higher goods. Thus, the existence of some suffering does not negate the structural proof of a wise designer.

The pivotal finding is the elevation of the argument to logical certainty through a two-step process: First, the application of *Cumulative Evidence*. By utilizing the logic of cumulative argumentation, the convergence of the four independent layers of harmony drastically reduces the probability of chance to a point nearing zero. In rational logic, this constitutes “customary impossibility” (analogous to undeniable historical consensus or *Mutawatir*), leading to definitive psychological and logical certainty.

Second, the reliance on the *Principle of Congruity*. To ground this epistemological certainty in ontology, the philosophical rule that “the provider of a perfection cannot be devoid of it” is employed. Psychophysical harmony is an effect characterized by “knowledge” (systematic order) and “teleology” (purposeful direction). According to the Principle of Congruity, it is ontologically impossible for a cause lacking consciousness and knowledge (blind nature) to produce a scientific-teleological effect. This syllogism shifts the argument from an inductive statistical correlation to an undeniable causal and philosophical necessity.

4) Conclusion

By focusing on the precise alignment between conscious phenomenal states and physical-behavioral mechanisms, the psychophysical harmony argument provides a compelling contemporary version of the teleological argument. This study demonstrated that while the original formulation is probabilistic, it can yield absolute logical certainty when combined with “Cumulative Evidence” and the “Principle of Congruity.” The accumulation of the fourfold harmonies renders the hypothesis of chance practically impossible, and the Principle of Congruity makes the emergence of teleological order from an unconscious nature ontologically impossible. Consequently, the argument transcends an inference to the best explanation, providing an enduring, certainty-based proof for the existence of a wise designer. Nonetheless, fully reconciling this harmony with absolute divine benevolence requires supplementary discussions in the realm of theodicies.

5) References

- Adams, R. M. (1992). Flavors, colors, and God. In R. Audi & W. J. Wainwright (Eds.), *Contemporary perspectives on religious epistemology*. Oxford University Press.
- Al-Fārābi, M. (1988). *Al-Manṭiqiyyāt* [The Logical Works] (M. T. Daneshpajouh, Ed.). Qom: Ayatollah Marashi Najafi Library. [In Arabic]
- Chalmers, D. J. (2018). The meta-problem of consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 25(9–10), 6–61.
- Cutter, B., & Crummett, D. (2023). Psychophysical harmony: A new argument for theism. *PhilArchive*. <https://philarchive.org/rec/CUTPHA>
- Goff, P. (2018). Conscious Thought and the Cognitive Fine-Tuning Problem. *Philosophical Quarterly*, 68(270), 98–122.
- Hick, J. (1993). *Philosophy of Religion* (B. Rad, Trans.). Tehran: Hoda. [In Persian]
- Ibn Sinā, H. (2012). *Al-Shifā'* [The Healing] (M. Qawām Šafari, Trans.). Qom: Islamic Research Institute for Culture and Thought. [In Arabic]
- Klein, P. D. (1981). *Certainty: A refutation of scepticism*. University of Minnesota Press.
- Locke, J. (1996). *An essay concerning human understanding*. (K. P. Winkler, Ed.). Hackett.

- (Original work published 1689).
- Mackie, J. L. (1955). Evil and omnipotence. *Mind*, 64(254), 200–212. <https://doi.org/10.1093/mind/LXIV.254.200>
- Moreland, J. P. (2008). *Consciousness and the existence of God: A theistic argument*. Routledge.
- Motahhari, M. (1971). *Uṣul-i falsafah wa rawish-i ri'ālism* [The Principles of Philosophy and the Method of Realism]. Qom: Dar al-Ilm. [In Persian]
- Motahhari, M. (1994). *Tawhīd* [Monotheism]. Tehran: Sadra. [In Persian]
- Norouzi, A., & Mirdamadi, S. M. (2024). Explaining the Certainty of the Proof of Order Through "Accumulation Reasoning", in the Shadow of the Semantic Analysis of "Certainty". *Ontological Researches*, 13(25), 289-322. [In Persian] 10.22061/orj.2024.2185
- Pautz, A. (2020). Consciousness and coincidence: Comments on Chalmers. *Journal of Consciousness Studies*, 27(5–6), 143–155.
- Rabbani Golpayegani, A. (2020). The position of certainty in the argument of design. *Kalam-e Eslami (Islamic Theology)*, 29(113), 9-31. [In Persian]
- Rowe, W. L. (1979). The problem of evil and some varieties of atheism. *American Philosophical Quarterly*, 16(4), 335–341.
- Smart, J. J. C. (1959). Sensations and brain processes. *The Philosophical Review*, 68(2), 141–156. <https://doi.org/10.2307/2182164>
- Street, S. (2006). A Darwinian dilemma for realist theories of value. *Philosophical Studies*, 127(1), 109–166. <https://doi.org/10.1007/s11098-005-1726-6>
- Swinburne, R. (2004). *The existence of God*. 2nd ed., Oxford University Press.
- Ṭabāṭabā'ī, S. M. H. (1993). *Bidāyat al-Hikmah* [The Elements of Islamic Metaphysics]. Qom: Jami'at al-Mudarrisin. [In Arabic]
- Ṭabāṭabā'ī, S. M. H. (1995). *Nihāyat al-Hikmah* [The Ultimate of Islamic Metaphysics]. Qom: Jami'at al-Mudarrisin. [In Arabic]
- van Inwagen, P. (1991). The problem of evil, the problem of air, and the problem of silence. *Philosophical Perspectives*, 5 (Philosophy of Religion), 135–165.
- White, R. (2005). Explanation as a guide to induction. *Philosophers' Imprint*, 5(2), 1–29.

قبسات (فصلنامه علمی در حوزه فلسفه دین و کلام جدید)
سال سی و یکم / شماره ۱۱۹ / بهار ۱۴۰۵
ISSN: 1028-4538
نوع مقاله: علمی - پژوهشی
<https://qabasat.iict.ac.ir>

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

محمدحسین صفی‌زاده

دانشجوی دکتری فلسفه دین، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران. قم. ایران.

Email: mh.safizadeh@ut.ac.ir

محمد محمدرضایی

استاد گروه فلسفه دین، دانشکدگان فارابی دانشگاه تهران. قم. ایران. (نویسنده مسئول)

Email: mmrezai@ut.ac.ir

استناد به این مقاله:

صفی‌زاده، محمدحسین؛ محمدرضایی، محمد (۱۴۰۵). برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین. قبسات، ۳۱ (۱)، ۵-۳۶.

doi: [10.22034/qabasat.2026.2080841.2481](https://doi.org/10.22034/qabasat.2026.2080841.2481)

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۶

چکیده

این پژوهش برهان هماهنگی روان‌فیزیکی کاتر و کرامت را به مثابه تقریری نو از برهان نظم تحلیل و چگونگی ارتقای آن از احتمال به یقین منطقی را تبیین می‌کند. برهان مذکور بر هماهنگی نظام‌مند میان حالات آگاهانه، فرایندهای فیزیکی و رفتارها متمرکز است؛ از جمله همراهی درد با رفتار اجتنابی یا انطباق ادراک حسی با باور صادق. این برهان سه مزیت کلیدی دارد: استقلال از ابطال پیشینی فیزیکیسم؛ مصونیت در برابر فرضیه چندجهانی؛ سازگاری با مواضع متافیزیکی مختلف. تحلیل چهار سطح هماهنگی (لذت‌محور، معرفتی، شناختی و معنایی) آشکار می‌کند که احتمال شکل‌گیری تصادفی چنین نظم چندلایه‌ای عملاً صفر است، حال آنکه در چارچوب خدایاباوری قلیل انتظار است. پس از پاسخ به دو چالش (دور منطقی در تعریف ارزش‌یار هماهنگی و مسئله شرور)، پژوهش نشان می‌دهد گذار از ظن به یقین طی فرایندی دومارحله‌ای رخ می‌دهد: نخست، تراکم قرائن که مانند متواترات، احتمال خلاف را به استحاله عرفی فرو می‌کاهد و تبیین‌های رقیب را از اعتبار ساقط می‌کند؛ سپس اصل سنخیت با اثبات لزوم تناسب میان علت و معلول، ماهیت رابطه را از یک همبستگی آماری به یک ضرورت وجودشناختی ارتقا می‌دهد که در آن، فرض علت فاقد شعور، ممتنع ذاتی است. نتیجه آنکه برهان هماهنگی، فراتر از نشانه احتمالاتی، دلیلی یقینی و غیرقابل زوال برای وجود ناظم حکیم ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی، خدایاباوری، برهان نظم، اصل سنخیت، تراکم قرائن.

قبسات

سال سی و یکم
شماره یکصد و نوزدهم / بهار ۱۴۰۵

۹

Copyright © 2024 The Author(s);

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-BY-NC: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en>),

which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

برهان نظم از قدیمی‌ترین استدلال‌های فلسفی برای اثبات وجود خداست و در طول تاریخ، صورت‌بندی‌های متعددی یافته است. در واکنش به چالش‌های برآمده از فلسفه مدرن و علوم تجربی نسبت به تقریرهای سنتی، فیلسوفان دین معاصر کوشیده‌اند با بهره‌گیری از داده‌های علمی جدید و ابزارهای منطقی پیشرفته، این برهان را بازسازی کنند. برهان تنظیم دقیق کیهانی نمونه برجسته‌ای است که بر هماهنگی دقیق ثوابت فیزیکی برای امکان حیات تمرکز دارد. در سال ۲۰۲۳ میلادی *برایان کاتر (Brian Cutter)** و *داستین کرامت (Dustin Crummett)*** استدلالی نو با عنوان برهان هماهنگی روان‌فیزیکی (Psychophysical Harmony Argument) مطرح کردند که به جای کیهان، بر هماهنگی شگفت‌انگیز میان حالات آگاهانه و حالات فیزیکی و رفتارها تأکید دارد؛ برای مثال احساس درد نه تنها ناخوشایند است، بلکه دقیقاً با رفتار اجتنابی همسو می‌شود. یا گزارش کلامی «درد دارم» با تجربه ذهنی او انطباق دارد. استدلال آنها بر این است که این انطباق‌ها تصادفی نیستند و نیازمند تبیین‌اند. وقوع چنین هماهنگی‌هایی در چارچوب خداباوری محتمل است، اما در طبیعت‌گرایی بدون غایت بسیار نامحتمل. این برهان به صورت احتمالاتی و بر اساس استنتاج به بهترین تبیین صورت‌بندی شده است.

این استدلال در دسته براهین مبتنی بر آگاهی قرار می‌گیرد. فیلسوفانی چون *سورین برن (Swinburne, 2004)*، *آدامز (Adams, 1992)* و *مورلند (Moreland, 2008)* پیش از

* دانشیار فلسفه در دانشگاه نوتردام (University of Notre Dame): او دکتری خود را سال ۲۰۱۵ از دانشگاه تگزاس در آستین دریافت کرد و پیش از پیوستن به نوتردام، عضو هیئت علمی برسوف (Bersoff Faculty Fellow) در دانشگاه نیویورک بود. پژوهش‌های او عمدتاً در حوزه‌های فلسفه ذهن، متافیزیک و فلسفه دین متمرکز است و می‌کوشد به پرسش‌های متافیزیکی درباره ذهن و جایگاه انسان در طرح کیهانی پاسخ دهد.

** مدرس وابسته در دانشکده علوم و هنرهای میان‌رشته‌ای دانشگاه واشنگتن تاکوما (University of Washington Tacoma). وی دکترای خود را در سال ۲۰۱۸ از دانشگاه نوتردام دریافت کرد و پس از آن پژوهشگر پسادکتر در دانشگاه لودویگ ماکسیمیلیان مونیخ (در پروژه فلسفه حیوانات در جهان اسلام) بود. تخصص او در فلسفه اجتماعی و سیاسی و اخلاق - به‌ویژه اخلاق حیوانات و عدالت توزیعی - و تلاقی این حوزه‌ها با فلسفه دین است.

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

این برهان‌هایی از آگاهی ارلئه کرده‌اند که ریشه تاریخی آنها حداقل به جان لاک (Locke, 1689) باز می‌گردد. اما این برهان سه تفاوت مهم با تقریرهای رایج دارد:

نخست، درحالی‌که براهین سنتی صرفاً بر وجود همبستگی‌های روان‌فیزیکی یا پیچیدگی آنها تمرکز دارند، این برهان جدید به طور خاص بر کیفیت هماهنگی این رابطه تأکید می‌کند. تفاوت در این است که صرف وجود همبستگی (همبستگی حالت فیزیکی X با درد) از هماهنگی (همبستگی حالت X که منجر به رفتار اجتنابی می‌شود با تجربه‌ای که دلیل ذاتی برای اجتناب است) متمایز است.

دوم، براهین سنتی معمولاً ساختاری سه‌مرحله‌ای دارند: رد فیزیکیالیسم؛ ارائه تبیین شخصی برای همبستگی‌ها؛ معرفی خدا به عنوان بهترین تبیین. اما برهان هماهنگی نیازی به رد فیزیکیالیسم ندارد؛ یعنی حتی با فرض صحت فیزیکیالیسم، هماهنگی روان‌فیزیکی همچنان نیازمند تبیین است. این ویژگی دامنه شمول استدلال را گسترش می‌دهد.

سوم، پیچیدگی به‌تنهایی دلیل کافی برای خداباوری نیست؛ قوانین پیچیده در ذرات فرضی که هیچ نتیجه ارزش‌مندی نداشته باشند، دال بر طراحی هوشمند نیستند؛ اما اگر پیچیدگی به نتایجی هماهنگ و ارزش‌مند منجر شود، می‌توان آن را شاهدهی بر طراحی دانست. بنابراین محور استدلال هماهنگی است نه صرف پیچیدگی.

اهمیت این برهان از چند جنبه قابل بررسی است:

از بعد نظری نشان می‌دهد استفاده از آگاهی برای دفاع از خداباوری، لزوماً نیازمند پذیرش دنالیسم نیست. از نظر روش‌شناختی در برابر فرضیه چندجهانی مقاوم است؛ زیرا این فرضیه صرفاً تنوع قوانین فیزیکی را توضیح می‌دهد نه قوانین ارتباطی میان ذهن و جسم را. از منظر تجربی به پلیده‌ای اشاره دارد که بر خلاف تنظیم دقیق - که نیازمند دانش فیزیک نظری است - در تجربه مستقیم و روزمره قابل مشاهده است.

پژوهش حاضر با روش تحلیلی-انتقادی در شش بخش تدوین شده است. پس از مقدمه، بخش دوم چارچوب مفهومی هماهنگی روان‌فیزیکی را تبیین و انواع هماهنگی هنجاری و معنایی را تبیین می‌کند. بخش سوم به بازسازی استدلال اختصاص دارد. بخش چهارم نقاط

تجرباتی

قوت برهان شامل استقلال از فیزیکالیسم، مصونیت در برابر چندجهانی و سازگاری با مواضع متافیزیکی مختلف را بررسی می‌کند. بخش پنجم به دو چالش اشکال دور منطقی در تعریف ارزش‌بار هماهنگی و مسئله شرور می‌پردازد. بخش ششم ارتقای برهان از ظن قوی به یقین منطقی را از دو مسیر تراکم قرائن (مشابه متواترات) و اصل سنخیت (ضرورت وجودشناختی) تبیین می‌کند. رویکرد کلی مقاله بر حفظ انصاف فلسفی و تحلیل متوازن میان قوت‌ها و محدودیت‌های برهان استوار است.

بر این اساس اگرچه برهان هماهنگی روان‌فیزیکی در قالب استنتاج به بهترین تبیین صورت‌بندی شده و نتیجه‌ای ظنی یا صرفاً احتمالاتی به دست می‌دهد، مسئله اصلی این پژوهش عبور از این سطح است. پرسش مرکزی مقاله این است که آیا می‌توان با تغییر مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی، این برهان را از دایره احتمالات خارج و به یقین منطقی رساند؟

فرضیه این پژوهش آن است که استنتاج به بهترین تبیین به‌تنهایی برای رسیدن به یقین کافی نیست؛ اما با کاربست نظریه تراکم قرائن - به عنوان مکانیسم معرفتی - و اصل سنخیت - به عنوان زیربنای هستی‌شناختی - می‌توان شکاف موجود در استدلال احتمالاتی را پر کرد. بدین سان هدف این مقاله صرفاً بررسی امکان این ارتقا نیست، بلکه تبیین چگونگی تحقق یقین منطقی و اثبات کارآمدی این رویکرد ترکیبی در برهان هماهنگی روان‌فیزیکی است.

این مقاله نخستین تحلیل جامع فارسی از برهان هماهنگی روان‌فیزیکی است که با رویکرد تحلیلی - انتقادی توان تبیینی آن را در نقد الحاد طبیعت‌گرایانه می‌سنجد و نشان می‌دهد چگونه می‌توان این برهان را از نشانه معرفتی احتمالاتی به دلیل یقینی برای وجود ناظم حکیم ارتقا داد. در فضای پژوهشی فارسی اگرچه اصل برهان نظم و تقریرهای نوین آن - مانند تنظیم دقیق - مورد توجه محققان بوده است و پژوهش‌هایی در باب امکان دست‌یابی به یقین در برهان نظم انجام شده، اما استدلال هماهنگی روان‌فیزیکی، به دلیل نوپدیدبودن، هنوز به صورت مستقل و جامع واکاوی نشده است. آثار موجود در زبان فارسی عمدتاً به براهین سنتی آگاهی یا کلیات رابطه ذهن و بدن پرداخته‌اند و تحلیل جزئیات هماهنگی‌های چهارگانه در

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

آنها مسکوت مانده است. نوآوری پژوهش در تمسک همزمان به تراکم قرائن و اصل سنخیت است. ابتدا برهان در طیفی از نشانه ضعیف تا شاهد قوی ارزیابی می‌شود، سپس توضیح داده می‌شود که گرچه تقریرهای ضعیف‌تر صرفاً ارزش نشانه‌ای دارند، با افزودن این دو ابزار می‌توان آن را تا مرتبه استدلال یقینی تقویت کرد.

۱. تعریف و چارچوب مفهومی هماهنگی روان‌فیزیکی

هماهنگی روان‌فیزیکی به واقعیتی اشاره دارد که در آن حالات پدیداری به شکلی نظام‌مند و به طرز شگفت‌انگیزی با حالات فیزیکی و با یکدیگر همسو شده‌اند (Cutter & Crummett, 2023, p.1). این مفهوم فراتر از صرف وجود همبستگی‌های روان‌فیزیکی است و بر کیفیت خاص این روابط تمرکز دارد؛ کیفیتی که گویی حاصل حُسن اتفافی بسیار بعید یا مجموعه‌ای از تقارن‌های ظاهری شگفت‌آور است (Cutter & Crummett, 2023, p.6). برای درک بهتر این مفهوم باید توجه داشت که صرف وجود همبستگی میان حالات ذهنی و فیزیکی، امری است که عموم فیلسوفان -چه دئیالیست و چه فیزیکیالیست- آن را می‌پذیرند. وجه تمایز هماهنگی روان‌فیزیکی در این است که حالات پدیداری دقیقاً با آن دسته از حالات فیزیکی جفت شده‌اند که گویی برای آنها طراحی شده‌اند. برای تدقیق این کیفیت می‌توان هماهنگی را همبستگی‌ای دانست که واجد دو معیار عینی باشد: ۱. تناظر معنایی-کارکردی: محتوای کیفی حالت ذهنی با نقش علی و کارکردی حالت فیزیکی متناظر است؛ ۲. ارزش‌مندی غایی: این جفت‌شدن خنثی نیست، بلکه در خدمت اهداف بیولوژیک-مانند بقا- یا اهداف معرفتی است.

این تمایز، هسته اصلی استدلال است. فرض کنید حالت مغزی X موجب بروز رفتار «اجتناب» می‌شود. اینکه X با یک تجربه ذهنی همراه باشد، صرفاً یک همبستگی است؛ اما اینکه X دقیقاً با تجربه درد -که ذلتاً ناخوشایند است و دلیلی درونی برای اجتناب فراهم می‌کند- همراه شده است، مصداق هماهنگی است؛ زیرا میان ناخوشایندی (محتوای ذهنی) و اجتناب (نقش فیزیکی) یک تناظر معنایی برقرار است که ارزش بقایی دارد. اگر قوانین

تجسس

طبیعت، حالت X را با تجربه‌ای لذت‌بخش یا خنثی پیوند می‌دادند، همبستگی برقرار بود، اما هماهنگی وجود نداشت. ابعاد دقیق‌تر این تمایز مفهومی و مصادیق عینی آن، در بخش بعدی روشن‌تر خواهد شد. کاتر و کرامت این هماهنگی را به دو نوع اصلی تقسیم می‌کنند:

الف) هماهنگی هنجاری (Normative Harmony)

آدام پاتر هماهنگی هنجاری را چنین تعریف می‌کند: «قوانین روان‌فیزیکی یک حالت کارکردی فیزیکی را چنان با تجربه‌ای آگاهانه همبسته می‌کنند که نقش هنجاری ذاتی آن تجربه در ارائه دلیل، با نقش علی و کارکردی حالت فیزیکی در تولید رفتار هماهنگ است» (Pautz, 2020, p.5). به بیان ساده‌تر تجارب آگاهانه مانده‌تها با حالات مغزی همزمان‌اند، بلکه با نقش آن حالات در هدایت رفتار نیز سازگاری معنادار دارند؛ برای مثال وقتی دست‌مان به شعله نزدیک می‌شود، حالت مغزی خاصی فعال می‌شود که باعث می‌شود دست را عقب بکشیم. این حالت مغزی با تجربه درد همراه است و خود درد دلیلی منطقی برای اجتناب از آسیب فراهم می‌کند. به عبارت دیگر تجربه‌ها و حالات فیزیکی طوری با هم هماهنگ‌اند که انگار برای یکدیگر طراحی شده‌اند. هماهنگی هنجاری شامل سه زیرمجموعه است:

۱) هماهنگی لذت‌محور (Hedonic Harmony): به همبستگی معنادار میان تجارب لذت/درد با رفتارهای متناسب اشاره دارد. در مثال کاتر و کرامت محرکی آسیب‌رسان حالت فیزیکی X را در مغز ایجاد می‌کند که فرد را به اجتناب یا حذف محرک سوق می‌دهد. قوانین روان‌فیزیکی X را به تجربه درد پیوند می‌دهند؛ تجربه‌ای ذاتاً ناخوشایند و دارای دلیل هنجاری برای اجتناب (Cutter & Crummett, 2023, p.6). نکته اساسی آن است که این همبستگی تصادفی نیست؛ چراکه ما به شکلی نظام‌مند از تجارب ناخوشایند می‌گریزیم و به تجارب خوشایند گرایش داریم. برای نشان‌دادن شگفتی این هماهنگی، کاتر و کرامت سناریوی «وارونگی لذت/درد» را مطرح می‌کنند؛ جهانی که در آن موجودات از لذت می‌گریزند و مشتاقانه به استقبال درد می‌روند. نتیجه چنین وضعیتی، زندگی را به «نمایشی رقت‌انگیز» و ناکارآمد بدل می‌کرد (Crummett & Cutter, 2023, p.7).

تجرب

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

۲) هماهنگی معرفتی (Epistemic Harmony): به تطابق میان توجیه معرفتی - که توسط تجربه پدیداری ایجاد می‌شود - و نقش کارکردی - که توسط مغز اجرا می‌شود - اشاره دارد. فرض کنید حالت فیزیکی Y موجب رفتار و پردازش مرتبط با باور به وجود یک شیء X گردد می‌شود - مثل گرفتن توپ یا گفتن «این گرد است». قوانین روان‌فیزیکی Y را دقیقاً به تجربه بصری یک دایره پیوند می‌زنند؛ تجربه‌ای که ذاتاً باور به وجود شیء X را توجیه می‌کند (Cutter & Crummett, 2023, p.8). شگفتی در اینجا است که با ثابت بودن قوانین فیزیکی، قوانین روان‌فیزیکی می‌توانستند Y را به تجربه‌ای نامربوط - مثلاً تصویر یک مثلث یا نویز بصری - متصل کنند، اما چنین نکرده‌اند.

۳) هماهنگی شناختی (Cognitive Harmony): این مفهوم که فیلیپ گاف مطرح کرده است، در بستر پدیدارگرایی شناختی (Cognitive Phenomenalism) معنا می‌یابد؛ دیدگاهی که بر اساس آن افکار، باورها و امیال با حالات پدیداری غیرحسی شکل می‌گیرند. گاف تصریح می‌کند که «پدیدارگرایی شناختی باید توضیح دهد چرا از میان تمام شیوه‌های ممکن تطابق حالات پدیداری شناختی و حالات کارکردی، این تطابق‌ها معمولاً معقول و سازگارند (Goff, 2018, p.113). این عقلانیت در دو سطح است:

۱- عقلانیت عملی: رفتار ما با باورها و امیال پدیداری مان هماهنگ است؛ مثلاً گرایش کارکردی برداشتن آب همراه با باور پدیداری «آب در یخچال است» و میل پدیداری به نوشیدن آب رخ می‌دهد. این هماهنگی رفتار را عقلانی می‌سازد.

۲- عقلانیت نظری: باورهای پدیداری با تجارب حسی مرتبط سازگارند؛ مثلاً تجربه حسی میز پیش رو با باور پدیداری «میزی در مقابل من است» همراه می‌شود. درحالی‌که قوانین روان‌فیزیکی می‌توانستند آن را با باور نامربوطی پیوند دهند، آنچه دریافت می‌کنیم، به طور معقولی هماهنگ با تجربه حسی ماست (Cutter & Crummett 2023, p.9).

ب) هماهنگی معنایی (Semantic Harmony)

دومین صورت اصلی، به ارتباط نظام‌مند میان محتوای قضاوت‌ها/ گزارش‌ها و حالات

پدیداری باز می‌گردد. کاتر و کرامت آن را چنین تعریف می‌کنند: «در بسیاری موارد، قوانین روان‌فیزیکی حالات پدیداری را با حالات فیزیکی به گونه‌ای جفت می‌کنند که تناظر معنایی میان قضاوت‌ها/ گزارش‌ها و حالات پدیداری ایجاد شود» (Cutter & Crummett, 2023, p.13).

برای تبیین این مفهوم، ارجاع به متا-مسئله آگاهی (Meta-Problem of Consciousness) دیوید چالمرز راهگشاست. چالمرز میان مسائل آسان -مانند تبیین رفتار، یادگیری و گزارش‌های کلامی- و مسئله سخت -چرایی و چگونگی پیدایش تجربه درونی- تفکیک قائل می‌شود. متا-مسئله در واقع پرسشی درباره خود مسئله سخت است که چرا ما اساساً تصور می‌کنیم که آگاهی پدیده‌ای مرموز و غیرفیزیکی است؟ چرا ما جملاتی نظیر «آگاهی چیزی فراتر از پردازش اطلاعات است» را بیان می‌کنیم؟ پاسخ این است که مکانیسم‌های شناختی ما به گونه‌ای هستند که ما را به سمت چنین قضاوت‌هایی سوق می‌دهند. چالمرز تصریح می‌کند که می‌توان منشأ این شهودها و قضاوت‌ها را در فرایندهای شناختی مغز یافت؛ اما اینکه آگاهی واقعی دقیقاً به این ساختارها متصل شده است، نوعی (واقعیت اضافی و حُسن اتفاق) به نظر می‌رسد (Chalmers 2018, p.48).

گستره هماهنگی معنایی

این هماهنگی دامنه‌ای وسیع دارد. کاتر و کرامت چهار نمونه ارائه می‌کنند: (۱) تجربه شیء قرمز و گرد، همراه قضاوت درباره آشنایی با قرمزی و گردی؛ (۲) وقتی تجربه قرمز مایه، نارنجی مایه و سبز مایه داریم، مستعد قضاوت‌ایم که تجربه اول بیشتر به دومی شبیه است تا سومی؛ (۳) وقتی لذت زیبایی شناختی را تجربه می‌کنیم، بسیاری از ما مستعد قضاوت‌ایم که این تجربه ذاتاً ارزشمند است؛ (۴) وقتی نمایش بصری مکعب را تجربه می‌کنیم، بسیاری مستعد قضاوت‌ایم که در حالتی هستیم که اساساً توجیه برای باور به وجود مکعب مقابلمان فراهم می‌کند (Cutter & Crummett, 2023, p.14). در تمام این موارد مغز -حتی بر اساس فیزیکالیسم- این قضاوت‌ها را تولید می‌کند. اما پرسش اصلی این است: چرا قوانین طبیعت دقیقاً همان تجربه پدیداری متناسب را نیز به این قضاوت‌ها پیوند داده‌اند؟ این انطباق دقیق، نیازمند تبیین است. تمایز هماهنگی معنایی از صرف همبستگی را می‌توان با مثال دو

تجربیات

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

ماشین تایپ نشان داد:

ماشین تایپ ۱: کلمات را چاپ می‌کند و همزمان صداهایی تولید می‌کند. میان متن و صداهای خروجی نوعی همبستگی وجود دارد؛ مثلاً قبل از چاپ واژه «بلند»، همیشه صدای خردشدن ایجاد می‌کند و پیش از چاپ واژه «پرسدا» صدای وزوز آرامی پخش می‌کند. ماشین تایپ ۲: این ماشین هم متن تولید می‌کند و هم صدا. اما در اینجا متن و صدا نه تنها با هم همبسته‌اند، بلکه از نظر معنایی نیز با یکدیگر متناظرند؛ برای مثال درست پیش از چاپ واژه «بلند»، صدایی با فرکانس بالا تولید می‌کند و پیش از چاپ واژه «پرسدا»، صدایی بلند پخش می‌کند.

در ماشین ۱ همبستگی داریم، اما تناظر جالب دیگری فراتر از هم‌رخدادی منظم نداریم. می‌توانیم به آسانی حس تصادف را با پیشنهاد علت مشترک درونی برطرف کنیم. اما در ماشین ۲ صرف وجود علت مشترک تناظر معنایی میان متن و صدا را توضیح نمی‌دهد. چیز بیشتری نیاز است. به همین قیاس صرف وجود یک علت مشترک برای حالات پدیداری ما و داورهای ما گزارش‌های پدیداری مان، برای توضیح هماهنگی معنایی کافی نیست.

ج) اهمیت فلسفی هماهنگی روان‌فیزیکی

اهمیت این استدلال بر سه پایه استوار است (Cutter & Crummett, 2023, pp.17-18): در بیشتر قوانین روان‌فیزیکی ممکن، یا اصلاً آگاهی پدید نمی‌آید یا اگر پدید آید، با کارکردهای مغزی هماهنگ نیست؛ مثلاً کسی درد را تجربه کند اما بخواهد به همان فعالیت ادامه دهد یا بگوید «درد ندارم».

۱. معیار سادگی نمی‌تولند به کمک طبیعت‌گرایان بیاید؛ زیرا قوانین ساده معمولاً همه حالات مغزی را به یک تجربه یکسان پیوند می‌دهند - مثلاً همه حالات مغزی به یک صدای وزوز ممتد ختم شوند - که فاقد هر گونه ساختار معنایی یا هنجاری است، پس هماهنگی مورد نظر را برآورده نمی‌کند.

۲. قوانین روان‌فیزیکی بر خلاف قوانین بنیادین فیزیک بر ساختارهای کلان و پیچیده

تفصیل

مغزی سوار می‌شوند نه بر ذرات یا میدان‌های بنیادی؛ ویژگی‌ای که به گفته اسمارت «بوی عجیبی» دارد و از حیث ماهیت با سایر قوانین علمی تفاوت چشمگیر دارد (Smart, 1959, p.143). اگر این هماهنگی در میان قوانین ممکن نادر و نامحتمل باشد، اما با فرض وجود خدای قادر، دلنا و خیرخواه محتمل‌تر شود، می‌تواند شاهدهی مهم برای خدایاباوری باشد؛ پس نمی‌توان آن را صرفاً یک «واقعیت خام» تلقی کرد، بلکه باید آن را در کنار سایر شواهد دید که مجموعاً تصویری منسجم از جهانی هدف‌مند ترسیم می‌کنند.

۲. بازسازی استدلال: از هماهنگی روان‌فیزیکی به خدایاباوری

الف) مفروضات اولیه استدلال

کاتر و کرامت استدلال خود را بر دو مفروض متافیزیکی بنا می‌کنند، اگرچه بعداً نشان می‌دهند این مفروضات ضروری نیستند (Cutter & Crummett, 2023, pp.4-5):

۱) دنالیسم: حقایق پدیداری و حقایق فیزیکی دو نوع مستقل‌اند و هیچ‌یک بر دیگری مبتنی نیست. قوانین روان‌فیزیکی تعیین می‌کنند که کدام حالت‌های فیزیکی به کدام تجربه‌های آگاهانه منجر شوند.

۲) بستار علی فیزیکی (Causal Completeness): هر رویداد فیزیکی مؤثر در رفتار یا کارکرد مغز، دارای تبیین علی کاملی بر اساس رویدادهای فیزیکی پیشین است (Cutter & Crummett, 2023, p.5).

با وجود تعارض ظاهری، این دو فرض سازگارند اگر این نکته را بپذیریم که قوانین روان‌فیزیکی تعیین می‌کنند کدام حالت‌های فیزیکی با کدام حالت‌های پدیداری همراه باشند و این قوانین، هرچند حالت آگاهی را به حالت فیزیکی پیوند می‌دهند، در زنجیره علی فیزیکی دخالت مستقیمی ندارند. به این ترتیب رویدادهای فیزیکی همچنان به طور کامل با رویدادهای فیزیکی پیشین تبیین می‌شوند و آگاهی به صورت همراه روی این زنجیره فیزیکی

پیش

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

قرار می‌گیرد. این ترکیب را می‌توان به صورت دوگانه‌انگاری اپی‌فنونالیستی* یا دوگانه‌انگاری فراتعیّن‌گرایانه** صورت‌بندی کرد. انتخاب این پیش‌فرض‌ها به استدلال اجازه می‌دهد حتی با پذیرش مفروضاتی که ظاهراً به نفع طبیعت‌گرایی اند، قوی‌ترین شکل خود را داشته باشد.

ب) گام اول: از وجود آگاهی به شواهد اولیه برای خداباوری

کاتر و کرامت استدلال می‌کنند که صرف وجود آگاهی، طبق دئالیسم، خود شاهدهی برای خداباوری است: «اگر آگاهی حقیقتی وجودی و متمایز از ویژگی‌های فیزیکی باشد، آن‌گاه جهانی که صرفاً فیزیکی است، تنها در صورتی می‌تواند واجد آگاهی شود که آگاهی به عنوان یک ویژگی بنیادی به آن افزوده گردد. حال اگر فرض کنیم جهان توسط موجودی طراحی شده که هدفش تحقق ارزش‌هاست، وجود آگاهی در آن دور از انتظار نخواهد بود؛ زیرا جهانی که در آن ماده به پیچیده‌ترین شکل سامان یافته، اما فاقد هر گونه تجربه است، از بسیاری جنبه‌های ارزش‌مند هستی تهی بوده و شاید کاملاً بی‌ارزش به نظر برسد» (Cutter & Crummett, 2023, p.5).

با این حال این تنها یک استدلال مقدماتی است؛ تمرکز اصلی بر ویژگی پرقدردتر هماهنگی روان‌فیزیکی است که کیفیت و تناسب دقیق آگاهی با کارکردها و قضاوت‌های بشری را در بر می‌گیرد.

ج) گام دوم: تحلیل احتمالاتی هماهنگی

استدلال اصلی در قالب تحلیل بیزی مطرح می‌شود:

* دوگانه‌انگاری اپی‌فنونالیستی (Epiphenomenalist Dualism): دیدگاهی که طبق آن حالات ذهنی محصول فرایندهای فیزیکی اند، اما خود هیچ اثر علی بر جهان فیزیکی ندارند؛ مانند سایه‌ای که از جسم تولید می‌شود، ولی بر آن تأثیر نمی‌گذارد.

** دوگانه‌انگاری فراتعیّتی (Overdeterminationist Dualism): دیدگاهی که طبق آن هر رفتار دو علت کافی دارد: یکی فیزیکی و یکی ذهنی. هر دو علت به طور مستقل می‌توانند رفتار را تبیین کنند، اما همزمان عمل می‌کنند.

۱) احتمال پایین هماهنگی در طبیعت‌گرایی

قوانین روان‌فیزیکی موجود، حالت‌های پدیداری را با یکدیگر و با حالت‌های فیزیکی در الگویی هماهنگ پیوند می‌دهند؛ هماهنگی‌ای که در نگاه نخست، نوعی خوش‌شانسی عظیم به نظر می‌رسد. در واقع اکثریت قریب به اتفاق قوانین روان‌فیزیکی ممکن، در صورت تحقق، یا به ناهماهنگی منجر می‌شدند یا اساساً هیچ آگاهی‌ای پدید نمی‌آوردند. افزون‌براین حتی ساده‌ترین الگوهای همبستگی روان‌فیزیکی - که ذاتاً محتمل‌ترند - نیز لزوماً هماهنگ نیستند؛ مثلاً قوانینی که تمام حالات فیزیکی را به یک تجربه واحد - مثل شنیدن همیشگی صدای وزوز - پیوند می‌دهند، بسیار ساده‌ترند، اما هیچ هارمونی روان‌فیزیکی ایجاد نمی‌کنند.

شگفت‌انگیزتر آنکه این قوانین بر خلاف سایر قوانین بنیادین طبیعت، مستقیماً با حالت‌های فیزیکی ماکروسکوپی مانند الگوهای شلیک نوروها یا ساختارهای اطلاعاتی سطح بالا در مغز کار می‌کنند (Cutter & Crummett, 2023, p.18). همان‌طور که اسمارت اشاره کرده، این ویژگی خاص قوانین بنیادین، حالتی غیرعادی دارد که مشابه هیچ چیز دیگری در علم نیست (Smart, 1959, p.143). حتی می‌توان انتظار داشت که این قوانین به طور مستقیم به پدیده‌های میکروفیزیکی حساس باشند؛ به گونه‌ای که تجربه آگاهانه بازتابی مستقیم از ساختارهای میکروفیزیکی مغز باشد؛ اما نتیجه چنین سناریویی چیزی جز آشفتگی و بی‌نظمی پدیداری نخواهد بود.

۲) احتمال بالاتر هماهنگی در خداباوری

در چارچوب طبیعت‌گرایی الحادی، ارائه توضیحی قانع‌کننده برای این هماهنگی دشوار است؛ اما در خداباوری، تبیین روشنی وجود دارد. هماهنگی روان‌فیزیکی پدیده‌ای ارزش‌مند است، زیرا امکان می‌دهد موجودات نه‌تنها دارای حالات پدیداری باشند، بلکه این حالات بتوانند نقش‌های هنجاری ایفا کنند، عاملیتی معنادار داشته باشند، به شواهد حسی پاسخ‌دهی عقلانی دهند و شهودهای قابل اعتمادی درباره حالات درونی خود کسب کنند. با توجه به ارزش ذاتی این هماهنگی محتمل است خداوند قوانین طبیعت را به گونه‌ای ظریف تنظیم

تجسس

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

کرده باشد تا این هماهنگی محقق شود (Cutter & Crummett, 2023, p.18).

د) صورت‌بندی بیزی استدلال

کاتر و کرامت استدلال برهان را چنین صورت‌بندی می‌کنند:

مقایسه درست‌نمایی (Likelihood Comparison):

$$P(\text{الحاد} | \text{هماهنگی}) \gg P(\text{خداباوری} | \text{هماهنگی})$$

از آنجاکه اکثر الگوهای پیوند روان‌فیزیکی قابل‌تصور ناهماهنگ‌اند و حتی ساده‌ترین و محتمل‌ترین الگوهای پیوند نیز فاقد هماهنگی‌اند، احتمال وقوع تصادفی این هماهنگی در فرض الحاد بسیار پایین است. در مقابل در فرض خداباوری به دلیل ارزش‌هایی چون امکان عاملیت معنادار، پاسخ عقلانی به شواهد حسی، رفتار متناسب با خواسته‌ها و شهودهای نسبتاً قابل‌اعتماد درباره حالات تجربه، انتظار وقوع هماهنگی بسیار بیشتر است (Cutter & Crummett, 2023, p.19).

در تحلیل بیزی قدرت اثباتی یک شاهد به «تفاوت احتمال وقوع» آن در دو فرضیه بستگی دارد نه صرفاً به نادر بودن آن؛ برای نمونه آرایش تصادفی ستارگان در هر دو فرض خداباوری و الحاد نامحتمل است و شاهدهی برای هیچ یک نیست؛ اما اگر ستارگان جمله‌ای معنادار مانند «من آلفا و امگا هستم» را شکل دهند، چون این پدیده در فرض خداباوری بسیار محتمل‌تر از الحاد است، شاهدهی قوی محسوب می‌شود (Cutter & Crummett, 2023, p.20).

نکته دوم آن است که برای اعتبار استدلال، لازم نیست وقوع هماهنگی در خداباوری احتمالی مطلقاً بالا داشته باشد؛ کافی است این احتمال به طور معناداری از احتمال آن در الحاد بیشتر باشد (Cutter & Crummett, 2023, pp.20-21). این نکته پاسخی به اشکال «روان‌شناسی الهی دشوار است» می‌دهد: حتی اگر ندانیم خداوند دقیقاً چه می‌کند، عقل حکم می‌کند که احتمال طراحی قوانین هماهنگ توسط او، بسیار بیشتر از شکل‌گیری تصادفی آنهاست.

نکته سوم مربوط به احتمال پیشین است. کاتر و کرامت نشان می‌دهند حتی اگر احتمال

پیشین خداباوری را پایین در نظر بگیریم (اشکال پاتز)، قدرت توضیحی این هماهنگی می‌تواند نتیجه را تغییر دهد؛ برای مثال آنها عددی را ارائه می‌دهند، به این صورت که اگر هماهنگی پنجاه برابر محتمل‌تر در خداباوری نسبت به الحاد باشد و پیش از در نظر گرفتن آن، خداباوری فقط ۱/۱۰ احتمال الحاد را داشته باشد، پس از شرطی‌سازی بر هماهنگی، خداباوری پنج برابر محتمل‌تر از الحاد می‌شود. این همان منطق احتمال‌گرایانه‌ای است که در موارد دیگر نیز به کار می‌بریم: وقتی مشاهده‌ای با فرض اولیه -مثل تایپ تصادفی یا سکه منصف- نامحتمل است، ولی با فرضیه جایگزین (تقلب یا جانب‌داری) محتمل‌تر می‌شود، احتمال فرضیه جایگزین را افزایش می‌دهیم (Cutter & Crummett, 2023, pp.20-21/ cf White, 2005).

خلاصه استدلال هماهنگی را می‌توان در قالب زیر بیان نمود:

مقدمه ۱: هماهنگی روان‌فیزیکی -در ابعاد هنجاری و معنایی- وجود دارد.

مقدمه ۲: در فضای وسیع قوانین منطقیاً ممکن، اکثریت قریب به اتفاق پیوندها میان حالات فیزیکی و پدیداری، فاقد هماهنگی کارکردی‌اند.

مقدمه ۳: قوانین روان‌فیزیکی برخوردار از بیشترین سادگی ساختاری فاقد هماهنگی می‌باشند.

مقدمه ۴: بنابراین احتمال وقوع P (هماهنگی | الحاد) بسیار پایین است.

مقدمه ۵: در فرض خداباوری، خداوند دلایل موجهی برای تحقق ارزش‌های نهفته در هماهنگی دارد.

مقدمه ۶: بنابراین (الحاد | هماهنگی) P >> (خداباوری | هماهنگی) P

نتیجه: هماهنگی روان‌فیزیکی شاهدهی قوی برای ترجیح خداباوری بر الحاد است.

۳. نقاط قوت برهان هماهنگی روان‌فیزیکی

این استدلال دارای ویژگی‌های متمایزی است که آن را از سایر براهین مشابه مانند تنظیم دقیق کیهانی یا براهین کلاسیک آگاهی برجسته‌تر می‌کند.

تجسس

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

الف) استقلال از ابطال فیزیکیسم

بر خلاف براهین سنتی آگاهی، نظیر استدلال‌های سویین‌برن، آدامز و مورلند که از یک ساختار سه‌مرحله‌ای پیروی می‌کنند -۱. رد فیزیکیسم، ۲. اثبات ناکافی بودن علم، ۳. معرفی خدا، (Adams, 1992/ Swinburne, 2004/ Moreland, 2008) - برهان هماهنگی نیازی به رد پیشینی فیزیکیسم ندارد. کاتر و کرامت تصریح می‌کنند که می‌توان بحث را با مقدماتی آغاز کرد که حتی فیزیکیسم‌ها نیز می‌پذیرند؛ زیرا مسئله اصلی، نه شکاف هستی‌شناختی میان ذهن و بدن بلکه تبیین چرایی هماهنگی میان آنهاست (Cutter & Crummett, 2023, p.4). این ویژگی دایره مخاطبان برهان را از دنبال‌کنندگان فراتر برده و فیلسوفان فیزیکیسم را نیز با چالش تبیین مواجه می‌کند.

ب) مصونیت در برابر فرضیه چندجهانی

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی مانند تنظیم دقیق بر ویژگی‌های بنیادین جهان تکیه دارد و مدعی است این ویژگی‌ها در خدایاباوری محتمل‌تر از الحادند (Cutter & Crummett, 2023, p.41). تفاوت اساسی این است که تنظیم دقیق به قوانین فیزیکی و کیهان‌شناسی مربوط می‌شود، اما برهان هماهنگی به قوانین بنیادین آگاهی.

فرضیه چندجهانی مدعی است در میان جهان‌های بسیار، برخی زیست‌پذیرند و تنها در آنها ناظران آگاه وجود دارند، پس یافتن خود در چنین جهانی طبیعی است (اثر انتخاب مشاهده‌ای)؛ اما این منطق در مورد هماهنگی روان‌فیزیکی کارساز نیست؛ زیرا آگاهی نیازمند هماهنگی کامل نیست؛ می‌توانست با جابه‌جایی لذت و درد، احساسات خنثی یا ناهماهنگی جزئی حواس همراه باشد. بنابراین حتی با فرض بی‌نهایت جهان با قوانین روان‌فیزیکی تصادفی، بودن ما در جهانی با هماهنگی گسترده همچنان شگفت‌انگیز است (Cutter & Crummett, 2023, pp.42-43). کاتر و کرامت این مسئله را با پارادوکس مغزهای بولترمن مقایسه می‌کنند: در چندجهانی، بیشتر ناظران باید آگاهی‌های گذرا با حداقل نظم باشند نه ناظران پلیدار در محیطی با نظم فراتر از حداقل. همین منطق درباره هماهنگی روان‌فیزیکی نیز

صدق می‌کند؛ اگر بیشتر ناظران در جهان‌هایی با حداقل هماهنگی باشند، حضور ما در جهانی با هماهنگی گسترده نیازمند تبیین قوی است (Cutter & Crummett, 2023, p.44). حتی فرض چندجهانی با گرایش ذاتی به تولید جهان‌های هماهنگ، خود در چارچوب طبیعت‌گرایی شگفت‌انگیز و نیازمند تبیین خداپاورانه خواهد بود (Cutter & Crummett, 2023, pp.44-45). به بیان دیگر چندجهانی یا گرایش به هماهنگی ندارد که حضور ما در جهان هماهنگ را توضیح نمی‌دهد یا دارد که خود این گرایش به تبیین الهی نیاز دارد.

ج) وابسته‌نبودن به فرض پیچیدگی قوانین

در برخی رویکردها، مانند دیدگاه سویین‌برن، پیچیدگی فوق‌العاده قوانین روان‌فیزیکی به عنوان دلیل خداپاوری مطرح می‌شود (Swinburne, 2004, ch.9)؛ اما این استدلال بر حدسیات سنگینی متکی است و پیچیدگی، تنها در صورتی دلیل قوی خواهد بود که نتیجه‌ای ارزشمند ایجاد کند. کاتر و کرامت مثال می‌آورند: «تصور کنید کشف کنیم که قوانین بنیادین حاکم بر ذرات X فوق‌العاده پیچیده‌اند. اگر این قوانین منجر به رفتاری از ذرات X شوند که نه خاص‌تر و نه ارزشمندتر از رفتاری باشد که تحت قوانین ممکن دیگر به دست می‌آوردیم، این کشف دلیل قوی‌ای برای خداپاوری نخواهد بود (Cutter & Crummett, 2023, pp.3-4). مزیت برهان هماهنگی این است که این برهان بی‌طرف نسبت به درجه پیچیدگی قوانین روان‌فیزیکی است. حتی قوانین ساده اگر هماهنگ باشند، همچنان شگفت‌انگیزند و نیازمند تبیین‌اند. قدرت برهان از ارزش مندی و کیفیت نتایج قوانین ناشی می‌شود نه صرفاً از پیچیدگی آنها.

د) استقلال از مفروضات متافیزیکی

برهان هماهنگی بر خلاف ظاهر اولیه، به مفروضات دتالیسم و بستانار علی فیزیکی وابسته نیست. آنها توضیح می‌دهند که طرح اولیه بر اساس این مفروضات صرفاً برای وضوح بوده است و استدلال با دیدگاه‌های متافیزیکی متنوع سازگار است (Cutter & Crummett, 2023, pp.22-23). در چارچوب فیزیکالیسم، چرا قوانین طبیعت به گونه‌ای تکامل یافته‌اند که سیستم‌های

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

فیزیکی - مثل مغز - دقیقاً همان حالات پدیداری‌ای را تولید کنند که با نقش کارکردی‌شان - مثل اجتناب از خطر - هماهنگ است؟ (Cutter & Crummett, 2023, p.23)

در دئالیسم برهم‌کنش‌گرا، حتی با پذیرش امکان تأثیر علی حالات پدیداری بر فرایندهای فیزیکی، همچنان نیازمند تبیین هستیم که چرا این تعامل به شیوه‌ای ساختار یافته که از هماهنگی هنجاری و معنایی پشتیبانی می‌کند؛ برای مثال چرا درد منجر به رفتار اجتنابی می‌شود نه واکنش مخالف (Cutter & Crummett, 2023, p.24).

در ایدئالیسم که واقعیت را تماماً ذهنی می‌داند، پرسش مشابهی مطرح است: چرا سازمان تجربه‌ها به نحوی است که هم‌آیندی‌های ارزش‌محور، مانند همراهی درد با میل به اجتناب، به طور منظم تحقق می‌یابند؟ (Cutter & Crummett, 2023, pp.24-25)

در مونئیسم راسلی (Russellian Monism) که آگاهی را ماهیت درونی ماده قلمداد می‌کند، این سؤال پیش می‌آید که چرا ماهیت درونی حالات مغزی تولیدکننده رفتار اجتنابی، دقیقاً تجربه‌ای است که ذاتاً ناخوشایند یا بد محسوب می‌شود (Cutter & Crummett, 2023, p.25). آنچه در همه این رویکردها مشترک است، تداوم یک پرسش بنیادین است که چرا رابطه میان جنبه‌های مختلف واقعیت به نحوی شکل گرفته که هماهنگی روان‌فیزیکی حاصل شود؟ از میان همه الگوهای ممکن برای سازمان تجربه و رفتار، دقیقاً الگوی هماهنگ تحقق یافته است؛ امری که نیازمند تبیین است. کاتر و کرامت مدعی‌اند در تمامی این چارچوب‌ها، خداباوری بهترین تبیین موجود برای این واقعیت است (Cutter & Crummett, 2023, pp.27).

این ویژگی دامنه اقناع استدلال را به نحو چشمگیری افزایش می‌دهد؛ زیرا مخاطب صرف‌نظر از موضع متافیزیکی خود، ناگزیر است پرسش هماهنگی را در چارچوب دیدگاه خویش طرح و پاسخ دهد. بدین ترتیب مسئله هماهنگی روان‌فیزیکی به یک چالش فراگیر بدل می‌شود که نمی‌توان با رد یک مکتب خاص آن را نادیده گرفت.

تجربیات

هـ) قدرت تبیینی در مقایسه با تبیین‌های رقیب

تبیین تکاملی می‌تواند توضیح دهد چرا رفتارهای اجتنابی سودمندند، اما نمی‌تواند روشن کند چرا قوانین روان‌فیزیکی دقیقاً به گونه‌ای اند که این رفتارها با تجربه‌ای ذاتاً ناخوشایند همراه می‌شوند. نظریه نوپدید (Emergence) نیز صرفاً پدیده را توصیف می‌کند نه تبیین؛ زیرا پرسش اصلی همچنان باقی است که چرا از دل پیچیدگی، هماهنگی پدید می‌آید نه ناهماهنگی. دیدگاه‌هایی که بدی درد را وابسته به نقش کارکردی آن می‌دانند نیز با مشکل بازگشت تبیینی مواجه‌اند؛ چراکه هنوز باید توضیح داد چرا این نقش با تجربه‌ای ناخوشایند همراه است. در مقابل انکار واقعیت‌های هنجاری - چنان‌که برخی نظریه‌های طبیعت‌گرایی افراطی پیشنهاد می‌کنند - بهایی سنگین و ضدشهودی دارد. در برابر این رویکردها، تبیین خدایاورانه ساده‌تر و فراگیرتر است: خدایی خیرخواه که هدفش آفرینش موجودات آگاه و عقلانی است، دلیلی دارد تا قوانین روان‌فیزیکی را به گونه‌ای سامان دهد که تجربه‌ها با کارکردهای فیزیکی به طور هماهنگ پیوند یابند. این تبیین، در عین سادگی، مستقیماً هماهنگی را قابل انتظار می‌سازد و از کاستی‌های رویکردهای طبیعت‌گرایانه میراست (Crummett & Cutter, 2023 , pp. 6-12, 17-18).

۴. دو شبهه و راه‌حل آنها پیش از یقینی‌سازی برهان هماهنگی

برهان هماهنگی در تقریر کاتر و کرامت استدلالی احتمالاتی است که در کنار سایر براهین (تنظیم دقیق، پیچیدگی زیستی، تجربه اخلاقی) شبکه‌ای از شواهد همسو برای خدایاوری تشکیل می‌دهد؛ اما برای ارتقای آن به سطح یقین باید نخست دو اعتراض جدی را پاسخ داد.

الف) رفع اعتراض دور منطقی

کاتر و کرامت هماهنگی را با بار ارزشی تعریف می‌کنند و آن را به هم‌ارزی میان حالات ذهنی به اصطلاح «خوب» مانند لذت و پیامدهای رفتاری «خوب» یعنی گرایش به منابع

تبیین

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

سودمند و همچنین میان حالات ذهنی «بد» مانند درد و پیامدهای رفتاری «بد» یعنی اجتناب از منابع مضر پیوند می‌زنند.

منشأ این تلقی از «خوب» و «بد» چیست؟ اگر این ارزش‌گذاری برآمده از طبیعت یا فرایند تکامل باشد، یعنی اگر «خوب» و «بد» صرفاً برچسب‌هایی برای آنچه تکامل به نفع/ضرر بقا انتخاب کرده باشند، تبیین طبیعت‌گرایانه کفایت می‌کند و دیگر نیازی به فرض الهیاتی نخواهد بود. همان‌طور که/ستریت بیان می‌کند، تکامل می‌تواند گرایش‌های ارزشی ما را شکل دهد (Street, 2006, p.113)؛ اما اگر منشأ آن فراطبیعی تلقی شود، وجود خداوند از همان ابتدا در تعریف مفروض گرفته شده و دور منطقی شکل می‌گیرد.

این اشکال از خلط میان دو سطح تحلیل ناشی می‌شود: (۱) سطح توصیفی: هماهنگی میان درد/اجتناب و لذت/گرایش یک واقعیت عینی قابل مشاهده است مستقل از هر گونه ارزش‌گذاری. این هماهنگی‌ها را می‌توان کاملاً خنثی توصیف کرد: «حالت پدیداری P_1 با فرایند عصبی N_1 و رفتار B_1 همبسته است». حتی یک سیستم فاقد آگاهی می‌تواند این الگوها را شناسایی کند. (۲) سطح تبیینی: پرسش اصلی این است که چرا از میان بی‌نهایت ترکیب ممکن، دقیقاً این الگوی خاص که اتفاقاً بقا و تجربه معنادار را ممکن می‌سازد، محقق شده است؟ تبیین طبیعت‌گرایانه با مشکل تنظیم دقیق مواجه است: احتمال شکل‌گیری تصادفی چنین هماهنگی پیچیده‌ای که همزمان ابعاد هنجاری، معرفتی، شناختی و معنایی را پوشش می‌دهد، عملاً صفر است (Cutter & Crummett, 2023, pp.41-44).

پاسخ کلیدی این است که با ورود اصل سنخیت (بخش ۷.۲)، اشکال دور کاملاً منتفی می‌شود. طبق این اصل، معلولی با ویژگی‌های علمی-غایی، تنها از علتی عالم و غایت‌مند صادر می‌شود، این یک ضرورت وجودشناختی است نه ارزش‌گذاری ذهنی. نظم مشاهده‌شده در هماهنگی روان‌فیزیکی دارای دو ویژگی است: (۱) قانون‌مندی منظم که نشانه علم است؛ (۲) جهت‌گیری به سوی غایات مشخص (معناداری، بقا، رشد) که نشانه حکمت است. بر اساس قاعده «فاقد الشيء لا يعطيه»، علت فاقد علم و حکمت محال است چنین معلولی ایجاد کند. نتیجه آنکه برهان هماهنگی نه بر ارزش‌گذاری‌های «خوب» و «بد» بلکه بر

تجسس

ساختار علمی-غایی نظم عینی استوار است. حتی با حذف کامل واژگان ارزشی، این ساختار همچنان نیازمند علت عالم است. بنابراین اشکال دور منطقی تنها در تقریر احتمالاتی مطرح می‌شود و با تکمیل برهان از طریق اصل سنخیت، کاملاً برطرف می‌گردد.

ب) پاسخ به چالش شرور

مسئله شرور به‌ویژه آن گونه که مکی (Mackie, 1955) و رو (Rowe, 1979) مطرح کرده‌اند، ظاهراً با ادعای طراحی خیرخواهانه در تعارض است. دردهای بی‌ثمر، رنج‌های نامتناسب کودکان و شرور اخلاقی، همگی این پرسش را مطرح می‌کنند که آیا هماهنگی روان‌فیزیکی واقعاً نشانه طراحی الهی است؟

این اعتراض تنها در صورتی مانع رسیدن به یقین است که بخواهیم از هماهنگی مستقیماً به خیرخواهی مطلق برسیم؛ اما هدف اصلی برهان، اثبات ناظم حکیم است نه لزوماً خیرخواه مطلق. تفکیک میان حکمت - که هماهنگی نشان می‌دهد - و خیرخواهی مطلق - که نیازمند براهین تکمیلی است - راه را برای یقین درباره وجود ناظم باز می‌کند.

علاوه بر این همان گونه که ون/ینواگن اشاره می‌کند (van Inwagen, 1991, p.147)، قوانین منظم، حتی با پیامدهای دردناک برای جهانی قابل فهم و قابل سکونت ضروری‌اند. افزون بر آن شر لازم‌ه جدایی‌ناپذیر خیرهاست و حذف مقدار اندکی از شرور موجود در عالم مستلزم از میان رفتن خیرهای برتری است که به آنها وابسته‌اند. به بیان دیگر وجود برخی شرور برای دستیابی به خیرهای والاتر ضروری است و حذف این شرور اندک به شرور بزرگ‌تری می‌انجامد؛ امری که با حکمت الهی سازگار نیست (هیگ، ۱۳۷۲، صص ۹۳-۹۴ و ۱۱۱). هماهنگی روان‌فیزیکی ساختار این قوانین را نشان می‌دهد نه لزوماً توزیع کامل عادلانه پیامدهایشان را. برای پاسخ کامل به مسئله شرور، تئودیه‌های مکمل نیاز است؛ اما این نیاز، مانع از آن نمی‌شود که خود وجود هماهنگی ساختاری، دلیلی یقینی بر وجود طراح حکیم باشد.

بنابراین دو اشکال دور منطقی و مسئله شرور، اگرچه در سطح احتمالاتی چالش برانگیزند،

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

اما مانع رسیدن به یقین درباره وجود ناظم حکیم نیستند. اعتراض نخست با تقویت برهان از طریق اصل سنخیت رفع می‌شود و اعتراض دوم با تفکیک میان حکمت و خیرخواهی مطلق پاسخ داده می‌شود. برهان هماهنگی در سطح احتمالاتی معتبر و قوی است؛ اما همان طور که در بخش بعد نشان خواهیم داد، ظرفیت ارتقا به یقین منطقی را نیز داراست. این ارتقا از دو مسیر تراکم قرائن و اصل سنخیت محقق می‌شود.

۵. ارتقای برهان هماهنگی از ظن قوی به یقین منطقی

آنچه کاتر و کرامت تحت عنوان هماهنگی روان‌فیزیکی طرح کرده‌اند، درحقیقت بازصورت‌بندی مدرن برهان نظم است. اهمیت این تقریر در آن است که نمونه‌ای نادر از تحقق نظم صوری و غایی را در پیوند مستقیم میان ساحت ذهن و بدن ارائه می‌کند؛ نظمی که با گستره‌ای چندلایه و کارکردی همزمان معرفتی، هنجاری، شناختی و معنایی، دامنه شواهد برهان نظم را به یکی از بنیادی‌ترین عرصه‌های تجربه انسانی گسترش می‌دهد؛ برهانی که هدف آن اثبات وجود ناظم هوشمند و رای پدیده‌هاست و بر پایه سه مؤلفه شکل می‌گیرد: اتقان ساختاری؛ هماهنگی مؤلفه‌ها؛ غایت‌مندی قابل تشخیص. برهان هماهنگی این سه مؤلفه را در سطح ارتباط منظم میان حالات پدیداری آگاهانه، ساختارهای فیزیکی مغز و رفتارهای متناظر به نحوی کامل نشان می‌دهد. این نظم را می‌توان در چهار گونه هماهنگی اساسی طبقه‌بندی کرد:

۱. هماهنگی هنجاری: رابطه نظام‌مند میان تجربه‌های آگاهانه و گرایش‌های رفتاری، مانند پیوند میان درد و اجتناب یا لذت و گرایش؛

۲. هماهنگی معرفتی: انطباق دقیق ادراک‌های حسی - مثلاً ادراک بصری - با شکل‌گیری باور متناظر؛

۳. هماهنگی شناختی: سازگاری ساختار افکار و امیال با کنش‌های عقلانی؛

۴. هماهنگی معنایی: تطابق محتوای قضاوت‌ها و گزارش‌های آگاهانه با واقعیت تجارب زیسته.

این چهار سطح از هماهنگی، همان گونه که تحلیل‌های فلسفی برهان نظم نشان

داده‌اند، نمونه‌های روشن نظم صوری و غایی‌اند؛ نظمی که چندلایه، پایا و آشکارا هدف‌مند است.

الف) تراکم قرائن

تحلیل معناشناختی نشان می‌دهد تمایز میان یقین روان‌شناختی و یقین منطقی هم در امکان وجود احتمال خلاف، هم در وجود یا فقدان تضمین معتبر ریشه دارد (نوروزی و میردامادی، ۱۴۰۳، ص ۲۹۹-۳۰۵).

یقین روان‌شناختی: سکون نفس یا آرامش ذهنی نسبت به یک گزاره، بدون نفی کامل احتمال خلاف. هنگامی که یقین به فاعل شناسا نسبت یابد، فارغ از هر نوع توجیه یا تضمینی، یقین روان‌شناختی تحقق می‌یابد (Klein, 1981, p.130).

یقین منطقی (بالمعنی الاخص): باور جازم مطابق با واقع غیرقابل زوال (فارابی، ۱۴۰۸، ج ۱، ص ۳۵۰)؛ بنابراین مرکب از دو علم است: علم به صدق قضیه معین و علم به محال بودن کذب آن قضیه به صورت ضروری (ابن‌سینا، ۱۳۹۱، ص ۲۲۰).

بر اساس این تمایز، بسیاری از تقریرهای کلاسیک برهان نظم، نهایتاً به سطح اطمینان روانی می‌رسند؛ اما نوروزی-میردامادی استدلال می‌کنند که بر فرض صحت این تقسیم‌بندی، صورت انباشتی برهان نظم، به دلیل تراکم قرائن همسوی متعدد، می‌تواند از این سطح عبور کند و به یقین منطقی ارتقا یابد؛ همان‌گونه که در متواترات چنین تراکمی به یقین قطعی منجر می‌شود (نوروزی و میردامادی، ۱۴۰۳، ص ۳۰۹).

استدلال انباشتی در برهان نظم به جای تکیه بر یک قرینه منفرد، بر شبکه‌ای از ادله و قرائن هم‌جهت بنا شده است؛ هر کدام به‌تنهایی فقط ظن می‌آورند، ولی اجتماع آنها احتمال خلاف را چنان کم می‌کند که عقل فطری آن را برابر با محال می‌انگارد (نوروزی و میردامادی، ۱۴۰۳، ص ۲۹۸-۳۰۲ / گلپایگانی، ۱۳۹۹، ص ۱۸-۲۰). نتیجه این فرایند عبور از اطمینان روانی به یقین منطقی است.

در برهان هماهنگی روان‌فیزیکی نیز دقیقاً چنین وضعیتی داریم: قرائن چهارگانه (هنجاری،

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

معرفتی، شناختی، معنایی) هر کدام می‌توانند ظن قوی ایجاد کنند؛ اما تراکم و تعاضد آنها - طبق حساب احتمال و قانون ضرب احتمالات کوچک- عددی نزدیک به صفر برای تصادفی‌بودن این کل نظم می‌دهد. این قرب به صفر در منطق عقل فطری معادل استحاله عرفی است و به یقین منطقی منجر می‌شود و وجود طراح هوشمند قطعی شمرده می‌شود. می‌توان گفت در یک تحلیل، با مقایسه برهان نظم انباشتی با مسئله متواترات، تأکید می‌شود هر دو بر تراکم شواهد متعدد، مستقل و هم‌جهت تکیه دارند. در منطق، متواترات از باورهای لولایی محسوب می‌شوند که انکارشان هم‌وزن شک در وجود جهان است (نوروزی و میردامادی، ۱۴۰۳، ص ۳۰۹). اگر چنین ملاکاتی در برهان نظم صدق کند، در مورد برهان هماهنگی روان‌فیزیکی نیز صدق خواهد کرد و آن را از نشانه معرفتی به باور یقینی ارتقا می‌دهد.

اما حتی اگر از منظر معرفت‌شناختی به یقین منطقی برسیم، نیاز است این یقین بر پایه‌ای وجودشناختی نیز استوار باشد؛ اینجاست که اصل سنخیت وارد می‌شود.

ب) اصل سنخیت

اصل سنخیت از قواعد بنیادی باب علیت است که می‌گوید میان علت و معلول تناسب ذاتی برقرار است؛ به این معنا که وجود و کمالات معلول جز از علتی که خود واجد آن کمالات است، صادر نمی‌شود. اگر این پیوند ذاتی میان علت و معلول وجود نمی‌داشت، هر پدیده‌ای می‌توانست علت یا معلول هر پدیده دیگری باشد؛ امری که بطلانش آشکار و بدیهی است (ر.ک: طباطبایی، ۱۴۱۴، ص ۸۷ / طباطبایی، ۱۴۱۶، ص ۱۶۶). شهید مطهری این مضمون را با تعبیر «فاقد شیء معطی آن نیست» توضیح می‌دهد (ر.ک: مطهری، ۱۳۵۰، ج ۵، ص ۴۰-۴۱). ممکن است اشکال شود که صدور نظم معنادار از طبیعت فاقد شعور، صرفاً بعید است و نه محال. در پاسخ باید بر تفاوت ماهوی میان استبعاد عرفی و امتناع عقلی تأکید کرد. بر اساس اصل فلسفی سنخیت علت و معلول، علت باید واجد کمالات وجودی معلول خود باشد (قاعده معطی شیء). هماهنگی روان‌فیزیکی صرفاً یک آرایش فیزیکی نیست، بلکه

تجسس

واجد دو کمال وجودی حیثیت التفاتی و جهت گیری غایی است. طبیعت گرایی فیزیکالیستی، علت (طبیعت) را فاقد ذاتی شعور و غایت می‌داند. بنابراین انتساب هماهنگی که واجد شعور و غایت است، به طبیعتی که فاقد آنهاست، مستلزم پیدایش کمال از عدم است که عقلاً محال می‌باشد؛ لذا حکم به ضرورت علت هوشمند، یک استنتاج احتمالی نیست، بلکه ناشی از تحلیل هستی‌شناختی رابطه میان علت و معلول است.

یقینی که برهان نظم مبتنی بر اصل سنخیت می‌دهد، از سنخ یقین منطقی بالمعنی الاخص و قوی‌تر از تقریر احتمالاتی است؛ چون در سنخیت، صدور معلول نامسانخ محال عقلی است؛ اما در تقریر احتمالاتی فقط عدم احتمال پیدایش نظم از علت بی‌شعور مطرح می‌شود. بنابراین یقین سنخیتی شبیه اولیات و فطریات است و یقین احتمالاتی در حد متواترات و تجربیات (گلپایگانی، ۱۳۹۹، ص ۲۹). شهید مطهری در تبیین برهان نظم بر پایه اصل سنخیت بر این نکته تأکید دارد که به حکم لزوم سنخیت میان اثر و مؤثر، امکان ندارد از فاقد علم، سخنان علمی صادر شود؛ همان گونه که صدور سخنان منظم فلسفی و ریاضی از کسی که فقط فقیه است، ممکن نیست (مطهری، ۱۳۵۰، ج ۵، ص ۴۰-۴۱). ایشان در موضعی دیگر تصریح می‌کند که معلول، افزون بر حکایت از اصل وجود علت، از صفات و خصوصیات آن نیز حکایت می‌کند و جلوه او محسوب می‌شود. همان طور که ما انسان‌ها از طریق مشاهده آثار رفتار و گفتار، به وجود حیات و ادراک در دیگران پی می‌بریم و اطمینان می‌یابیم که طرف مقابل ماشینی بی‌جان نیست مغلول‌های عالم نیز به منزله آیات و آینه‌ها هستند که نه فقط وجود، بلکه علم و حکمت علت خویش را نشان می‌دهند (مطهری، ۱۳۷۳، ص ۸۵-۸۷).

در سطح هماهنگی روان‌فیزیکی گونه‌ای هماهنگی سامان‌مند میان حالات آگاهانه و فرایندهای جسمانی مشاهده می‌شود. بر پایه اصل سنخیت و قاعده «فاقد شیء معطی آن نیست»، می‌توان برهان هماهنگی روان‌فیزیکی را در قالب یک قیاس منطقی صورت‌بندی کرد:

۱. این نظم روان‌فیزیکی، ویژگی علمی-غایی دارد.

۲. هر نظمی با ویژگی علمی-غایی، سنخیتی با علت عالم و غایی دارد (اصل سنخیت).

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

۳. علتی فاقد علم، محال است معلول علمی-غایی ایجاد کند.

۴. پس علت این نظم، عالم و غایی است.

این قیاس، استدلال را از مرتبه احتمالی به سطح ضرورت علی منتقل می‌کند و پایه‌ای وجودشناختی به آن می‌دهد.

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی، از مسیر تراکم قرائن چهارگانه، به یقین منطقی هم‌سنخ متواترات می‌رسد و از مسیر اصل سنخیت، امکان صدور چنین نظم علمی-غایی از علت فاقد علم را به ضرورت فلسفی منتفی می‌کند. بدین سان این برهان نه احتمالاتی بلکه یقینی و غیرقابل زوال است و وقوع تصادفی نظم چندلایه روان‌فیزیکی را عقلاً محال دانسته، تنها به ناظمی آگاه، هدف‌دار و حکیم نسبت می‌دهد.

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد برهان هماهنگی روان‌فیزیکی فراتر از یک تقریر احتمالاتی، ظرفیت بازنمایی کامل برهان نظم در بستر آگاهی را دارد. تحلیل مفهومی چهار سطح هماهنگی (هنجاری، معرفتی، شناختی و معنایی) نشان می‌دهد هماهنگی ساختارمند حالات پدیداری با سازوکارهای فیزیکی و رفتاری، نمونه‌ای از نظم صوری-غایی است که احتمال تبیین طبیعت‌گرایانه آن به نحو چشمگیر پایین است. مقایسه تبیین‌های رقیب آشکار کرد که نه فیزیکیالیسم و نه نظریه‌های تکاملی و نوپدیددی، توجیهی برای این هم‌ترازی دقیق فراهم نمی‌کنند؛ درحالی‌که خداباوری با التزام به ناظم حکیم، این واقعیت را قابل انتظار می‌سازد. با پاسخ به دو چالش (دور ارزشی و مسئله شر) راه برای ارتقای معرفتی برهان هموار شد. تمایز میان توصیف هماهنگی و تبیین آن و ارجاع به اصل سنخیت نشان داد ساختار علمی-غایی نظم به نحو ضروری علت عالم می‌طلبد، بی‌آنکه نیازمند پیش‌فرض‌های ارزشی باشد. همچنین تفکیک میان حکمت و خیرخواهی مطلق، نشان داد مسئله شر گرچه به تئودیسه‌های مکمل نیاز دارد، مانع استنتاج وجود ناظم حکیم از هماهنگی نیست.

درنهایت برهان از دو مسیر به یقین منطقی دست می‌یابد: نخست، تراکم قرائن چهارگانه

که مانند متواترات، احتمال خلاف را به استحاله عرفی فرو می‌کاهد؛ دوم، اصل سنخیت که به نحو وجودشناختی صدور نظم علمی-غایی از علت بی‌علم را محال می‌سازد. بدین سان برهان هماهنگی روان‌فیزیکی نه تنها الحاد طبیعت‌گرایانه را به چالش می‌کشد، بلکه نمونه‌ای معاصر از برهان نظم یقینی ارائه می‌دهد. با این حال باید توجه داشت که تمرکز این استدلال بر اثبات علم و قصد در مبدأ هستی از طریق نفی احتمال تصادف است. اگرچه تبیین کارکردی بودن رنج در این برهان، پاسخی اولیه به مسئله شر فراهم می‌آورد، اما تبیین نهایی سازگاری آن با خیرخواهی مطلق، نیازمند مباحث تکمیلی در حوزه عدل الهی است.

پیش

برهان هماهنگی روان‌فیزیکی: بازسازی انتقادی و ارتقای معرفت‌شناختی از ظن به یقین

منابع

- ابن‌سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۹۱). الشفاء. ترجمه مهدی قوام‌صفری، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ربانی گلپایگانی، علی (۱۳۹۹). جایگاه یقین در برهان نظم. فصلنامه کلام اسلامی، ۲۹(۱۱۳)، ۹-۳۱.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۴۱۴ق). بداية الحكمة. قم: انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۴۱۶ق). نهاية الحكمة. قم: انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- فارابی، محمد بن محمد (۱۴۰۸ق). المنطقیات. تحقیق محمدتقی دانش‌پژوه، قم: کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی.
- مطهری، مرتضی (۱۳۵۰). اصول فلسفه و روش رئالیسم. قم: دارالعلم.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۳). توحید. تهران: انتشارات صدرا.
- نوروزی، علیرضا، و میردامادی، سیدمجتبی (۱۴۰۳). تبیین یقین‌بخشی برهان نظم از طریق «استدلال انباشتی»، در سایه تحلیل معناشناختی «یقین». پژوهش‌های هستی‌شناختی، ۱۳(۲۵)، ۲۸۹-۳۲۲.
- هیگ، جان (۱۳۷۲). فلسفه دین. ترجمه بهرام راد، تهران: هدی.
- Adams, R. M. (1992). Flavors, colors, and God. In R. Audi & W. J. Wainwright (Eds.), Contemporary perspectives on religious epistemology. Oxford University Press.
- Chalmers, D. J. (2018). The meta-problem of consciousness. Journal of Consciousness Studies, 25(9-10), 6-61.
- Cutter, B., & Crummett, D. (2023). Psychophysical harmony: A new argument for theism. PhilArchive. <https://philarchive.org/rec/CUTPHA>
- Goff, p. (2018). Conscious Thought and the Cognitive Fine-Tuning Problem. hilosophical Quarterly, 68(270), 98-122.
- Klein, p.D. (1981). Certainty: A refutation of scepticism. University of

Minnesota Press.

Locke, J. (1996). An essay concerning human understanding. Ed. K. P. Winkler, Hackett, (Original work published 1689).

Mackie, J. L. (1955). Evil and omnipotence. *Mind*, 64(254), 200–212. <https://doi.org/10.1093/mind/LXIV.254.200>

Moreland, J. P. (2008). *Consciousness and the existence of God: A theistic argument*. Routledge.

Pautz, A. (2020). Consciousness and coincidence: Comments on Chalmers. *Journal of Consciousness Studies*, 27(5–6), 143–155.

Rowe, W. L. (1979). The problem of evil and some varieties of atheism. *American Philosophical Quarterly*, 16(4), 335–341.

Smart, J. J. C. (1959). Sensations and brain processes. *The Philosophical Review*, 68(2), 141–156. <https://doi.org/10.2307/2182164>

Street, S. (2006). A Darwinian dilemma for realist theories of value. *Philosophical Studies*, 127(1), 109–166. <https://doi.org/10.1007/s11098-005-1726-6>

Swinburne, R. (2004). *The existence of God*. 2nd ed., Oxford University Press.

van Inwagen, p. (1991). The problem of evil, the problem of air, and the problem of silence. *Philosophical Perspectives*, 5 (Philosophy of Religion), 135–165.

White, R. (2005). Explanation as a guide to induction. *Philosophers' Imprint*, 5(2), 1–29.

فلسفه